

You have downloaded a document from

The Central and Eastern European Online Library

The joined archive of hundreds of Central-, East- and South-East-European publishers, research institutes, and various content providers

Source: Мешовита грађа

Miscellanea

Location: Serbia

Author(s): Gordana Petrović Garić

Title: ПРОБЛЕМ ИЗДАТАКА УПРАВЕ ДРЖАВНЕ ЕРГЕЛЕ У ЛЈУБИЧЕВУ ЗА ЧИНОВНИКЕ И СЛУЖИТЕЉЕ
THE PROBLEM OF EXPENSES OF THE ADMINISTRATION OF THE STATE STUD FARM IN LJUBIČEVO FOR CLERKS AND ATTENDANTS

Issue: 40/2019

Citation style: Gordana Petrović Garić. "ПРОБЛЕМ ИЗДАТАКА УПРАВЕ ДРЖАВНЕ ЕРГЕЛЕ У ЛЈУБИЧЕВУ ЗА ЧИНОВНИКЕ И СЛУЖИТЕЉЕ". Мешовита грађа 40:121-142.

<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=841150>

МЕШОВИТА ГРАЂА, књ. XL (2019) стр. 121–142
 MISCELLANEA, vol. XL (2019) pp. 121–142

УДК: 636.12:35.073.52(497.11)“18“(044.4)

DOI: 10.34298/MG1940121G

Гордана ГАРИЋ ПЕТРОВИЋ*

Историјски институт

Београд

ПРОБЛЕМ ИЗДАТАКА УПРАВЕ ДРЖАВНЕ ЕРГЕЛЕ У ЉУБИЧЕВУ ЗА ЧИНОВНИКЕ И СЛУЖИТЕЉЕ**

Апстракт: Тема рада је преписка између Управа државне ергеле и Министарства народне привреде поводом великих трошкова за плате чиновника и служитеља. У оквиру приређених докумената налази се списак чиновника и служитеља у ергели са износом месечних плата. Такође, дат је и списак животиња које се у Ергели чувају, као и пољопривредних оруђа и машина.

Кључне речи: Ергела, Љубичево, коњи, Србија.

Иако су природне прилике у значајном делу Србије биле погодне за коњарство, оно је било слабо развијено јер је за одгајање коња било потребно веће знање, труд и трошкови него за узгој друге стоке. Посебан проблем је био и то што у Србији није било великих поседника, који би се посветили одгајању коња, већ су се тиме, поред других послова, узгредно бавили сељаци, с недовољно знања и капитала.¹

У време Хаџи Мустафе и Пазван Оглуа, у Србији се одомаћила боља раса коња. Током Првог српског устанка помиње се више ергела с арапским коњима, међу њима и ергела Алије Гушанца, а устаничке вође посебну пажњу поклањају својим племенитим коњима – атовима. Одмах по ослобођењу, кнез Милош је имао запат арапских коња у својој

* gordana.garic.petrovic@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Од универзалних царстава ка националним државама: друштвене и политичке промене у Србији и на Балкану* (Ев. бр. 177030).

¹ Л. Јовановић, *Пољска привреда у Србији*, Београд 1900, 72.

Гордана Гарић Петровић

пожаревачкој ергели. У то време почиње и развој домаће мензуланске службе и татарске гласничке службе. Као мензулане с највећим бројем коња (око 60) истицале су се оне у Београду, Смедеревској Паланци и Јагодини.²

Подручја позната по нешто бољим коњима, као и по њиховој бројности, била су Подрински, Подунавски, Пожаревачки и Тимочки округ, и то посебно Колубара, Јасеница, Лепеница и околина Зајечара. Српски сој коња настао је мешањем домаћих грла с оријенталним расама. Он се одликовао лепом и правилном грађом тела, великом издржљивошћу и живошћу и јаком постојаношћу особина. Мане су му биле то што се споро развија и што није довољно крупан.³

Роба се по брдским путевима преносила на овим малим и издржљивим коњима који су се поуздано и лако, носећи велике терете, верали по узаним и стрмим стазама. На њима су сељаци носили жито у воденице и преносили своје домаће производе на тргове с којих су доносили со, жито и *варошку робу*.⁴

На овим коњима су преносили робу и кириције, нарочито првом половином 19. века. Кирицијске коње Ами Буе описује као животиње средње величине с дугим репом, нимало наочите, али снажних ногу, покретне и веома издржљиве. Они су били погодни за кретање по лошим путевима. Правци којима су се кретали повезивали су разне и удаљене крајеве Балканског полуострва.⁵

У ослобођеној Србији, у рукама кириција још увек се налазила трговина одређеним врстама производа. Нарочито су биле познате кириције са Златибора, из Ужичке Црне Горе и Ибра. Они су разносили

---

² Г. Гарић Петровић, *Унапређење сточарства у Краљевини Србији: селекција, увођење нових сојева и укрштање*, Историјски часопис 66 (2017) 381; О. Срдановић-Бараћ, *Српска аграрна револуција и пољопривреда од Кочине Крајине до краја прве владавине кнеза Милоша: (1788–1839)*, Београд 1980, 218–221.

³ Г. Гарић Петровић, *Унапређење сточарства*, 368; Л. Јовановић, *Пољска привреда*, 73; В. Карић, *Србија: опис земље, народа и државе*, Београд 1884, 365; С. Мијатовић, *Ресава*, Српски етнографски зборник, књ. 46, Насеља и порекло становништва, књ. 26, Београд 1930, 178; Т. Радивојевић, *Лепеница*, Српски етнографски зборник, књ. 15, Насеља и порекло становништва, књ. 7, Београд 1911, 320; Љ. Павловић, *Ужичка Црна Гора*, Српски етнографски зборник, књ. 34, Насеља и порекло становништва, књ. 19, Земун 1925, 14.

⁴ Р. Илић, *Ибар*, Српски етнографски зборник, књ. 6, Насеља и порекло становништва, књ. 3, Београд 1905, 568.

⁵ О. Срдановић-Бараћ, *Српска аграрна револуција*, 219–220; М. Костић, *Белопаланачка котлина*, Београд 1970, 109, 125.

луч и катран до Београда, Неготина, Ниша, Кладова и Врања. С робом су стизали и до Скопља и Солуна. Отуда су доносили жито, со и варошку робу. Кириције из Соколске нахије су у својим селима куповали вуну, лој, коже, мрс, жито и восак, на својим коњима носили на трг у Сарајево а тамо су набављали со, гвожђе и другу робу. На другом крају, у источној Србији, кириције из Неготинске Крајине разносиле су на коњима, у фучијама, вино у друге области.⁶

Са изградњом нових путева коњски саобраћај постепено је заменио колски. Овај прелаз је кириције преоријентисао на бављење трговином, а сељаке навео да пређу на гајење говеда, нарочито добрих волова. У долини Мораве ова промена се дешава раније него у другим областима.⁷

Поред кириција и рабација, коње су у равничарским пределима поседовали углавном богатији домаћини, који су их користили за јахање, вучу кола а ређе за орање. У областима с развијеним ратарством коњи су се користили пре свега за вршидбу. У многим планинским селима домаћинства су имала и по неколико коња које су одводили у низијска села на вршидбу за шта су добијали накнаду у житу. То је, на пример, био случај с Рињцима, Космовчанима и Гламцима, који су се редовно спуштали са својим коњима у нишавска села, док су Жупљани и Студеничани долазили на вршидбу у Левач и Темнић.⁸

Развоју коњарства посебно је погодновало тресетно земљиште, пуно воде, добро за ливаде и пашњаке, којих је било око бара и при саставцима појединих река. У тим областима, становништво је коње користило и за јахање и вучу, па су и они најсиромашнији имали бар једно грло. Коњи за вучу и обичан свакодневни рад држани су зими по шталама а лети на паши, док су грла за продају, јахање и трке била преко целе године на јаслама и у штали. Бољи сој коња, који је гајен у овој области, имали су само поједини домови и то нарочито они чији су посебни чланови постали

⁶ Љ. Мићић, *Златибор*, Српски етнографски зборник књ. 34, Живот и обичаји народни, књ. 19, Земун 1925, 414; Љ. Павловић, *Ужичка Црна Гора*, 19; Р. Илић, *Ибар*, 566; Љ. Павловић, *Соколска нахија*, Српски етнографски зборник, књ. 46, Насеља и порекло становништва, књ. 26, Београд 1930, 358; М. Лутовац, *Неготинска Крајина и Кључ*, Зборник радова Географског института „Јован Цвијић” САНУ 15 (1959) 50, 61.

⁷ Д. Антонијевић, *Алексиначко поморавље*, Српски етнографски зборник, књ. 83, Живот и обичаји народни, књ. 35, Београд 1971, 79–80.

⁸ Г. Гарић Петровић, *Унапређење сточарства*, 369; С. Мијатовић, *Ресава*, 178; М. Костић, *Белопаланачка котлина*, 106; С. Мијатовић, Т. Бушетић, *Технички радови Срба сељака у Левчу и Темнићу*, Српски етнографски зборник, књ. 32, Живот и обичаји народни, књ. 14, Београд 1925, 36.

Гордана Гарић Петровић

вични том послу радећи га готово цео живот. Свака виђенија кућа имала је, поред обичних коња, и бар један пар бољих, који су се виђали само на саборима, свадбама и другим свечаностима.⁹

С друге стране, у брдовитим пределима, где су била развијена сезонска кретања стоке, на „планинама“ није било допуштено држати коње а на зимовнике се нису терали с овцама изузев малог броја, који је преносио најпотребније ствари. Стога су се коњи држали на сампасу, више него било која друга врста домаћих животиња. Док је било довољно утрина и заједничких шума пуштани су тамо. У Ибру сампас је називан *лаћимија*. Ту су коњи били посебно важни као једино транспортно средство. Само нарочито сиромашне куће нису имале ниједног коња, док су имућне имале и по више. У таквом случају увек је по један коњ чуван код куће за различите потребе, док су остали пуштани у планину с другом стоком. У „ергелама“ они би готово подивљали.¹⁰

*

Да би се развило домаће коњарство, српска Влада је установила Државну ергелу са задатком да производи бољу расу пастува ради побољшања домаћих сојева коња. Ергела је основана 1852. године у Добричеву код Ћуприје, одакле је 1860. премештена у Љубичево код Пожаревца. Посебно одељење Ергеле у Добричеву је установљено 1875. године. По оснивању, Ергела је била под надлежношћу Економног одељења Попечитељства внутрених дјела. Потом, 1859. године прелази под надлежност Министарства финансија, а 1872. под надлежност Министарства војног.¹¹

---

⁹ Г. Гарић Петровић, *Унапређење сточарства*, 369; Љ. Павловић, *Антропографија Ваљевске Тамнаве*, Српски етнографски зборник, књ. 18, Насеља и порекло становништва, књ. 8, Београд 1912, 474–475.

¹⁰ С. Мијатовић, *Ресава*, 178; Љ. Павловић, *Антропографија Ваљевске Тамнаве*, 437; О. Срдановић-Бараћ, *Српска аграрна револуција*, 220; С. Вукосављевић, *Историја сељачког друштва*, књ. 3, *Социологија сељачких радова*, прир. Р. Лукић, Београд 1983, 138; Ј. Ердџановић, *Доње Драгачево*, Српски етнографски зборник, књ. 4, Насеља и порекло становништва, књ. 1, Београд 1902, 67; Р. Илић, *Ибар*, 563; Р. Павловић, *Подибар и Гокчаница*, Српски етнографски зборник, књ. 56, Насеља и порекло становништва, књ. 30, Београд 1948, 311–312.

¹¹ Г. Гарић Петровић, *Земљорадња у Србији (1878–1912)*, Београд 2017, 66–67; Г. Гарић Петровић, *Дужности особља Управе државног сточарског завода у Добричеву*, Мешовита грађа – Miscellanea 38 (2017) 111–112.

На челу Државне ергеле, непосредно пре преласка под надлежност Министарства народне привреде, налазио се артиљеријски потпуковник Павле Хорстиг, док је Одељењем у Добричеву управљао капетан Тодор Поповић. Након формирања Одељења за земљорадњу и сточарство, под чију надлежност је дошла Ергела, руководилац је био Коста Петровић.¹²

Поред редовних службеника – руководиоца економије, ветеринара, рачуновође, економа и шталмајстора, Економија је упошљавала и бројно помоћно особље. Тако су се на платном списку 1886. године нашао 123 лица. Међу хонорарно плаћаним служитељима су били ковачи, колари, буљубаше, баштовани, дунђери, настојници, чувари, кочијаша, коњушари (сеизи) и рабације. Управа државне Ергеле је оскудевала у послузи, па су велики део тежих послова обављали осуђеници.¹³

Пошто је формирана ергела становништво је стекло право да заводске коње користи за приплод уз плаћање одређене надокнаде. Ергела је располагала извесним бројем приплодних грла арапске и енглеске крви, или њихових мелеза. С њеним преустројавањем у Државни сточарски завод расте број говеда, која су до тада држана само као вучне животиње. Набавља се изванредан број ситне стоке.¹⁴

У другој половини 19. века знатно је побољшан домаћи сој коња захваљујући раду Ергеле и пастувским станицама. У њих су сваке године слати приплодни пастуви из Државне ергеле у Љубичеву. Такве станице су постојале у сваком округу а 1887. године било их је 22. За сваког пастува одређиван је број кобила које би требало да опаше. За то су власници кобила плаћали таксу од 2,55 динара. Захваљујући овим станицама у Краљевини Србији се повећао број арапских мелеза, али је народ веровао да ови коњи нису издржљиви и отпорни као грла домаћег соја.¹⁵

Поред наведених пастувских такси, Ергела је остваривала приходе од баште, хране и усева, стоке и сточарства, аренде добара, биковских такси, нерастовских такси и радионице. Ови директни приходи су се кретали између 31.000 и 45.000 динара.¹⁶ Осим њих, Ергела је имала и индиректни приход од произведене хране и фуражи. Издаци су се односили на одржавање пастувских станица, плате особља и служитеља,

¹² Г. Гарић Петровић, *Дужности особља Управе државног сточарског завода у Добричеву*, 112.

¹³ Г. Гарић Петровић, *Дужности особља Управе државног сточарског завода у Добричеву*, 113.

¹⁴ *Исто*.

¹⁵ Г. Гарић Петровић, *Унапређење сточарства*, 383.

¹⁶ Г. Гарић Петровић, *Дужности особља Управе државног сточарског завода у Добричеву*, 115.

Гордана Гарић Петровић

набавку животиња и текуће одржавање. За плате особља 1886. године издвајано је 7.412,65 динара месечно. Овај трошак је на годишњем нивоу износио 85.711,80 динара. Наведена средства су била значајна а како су обезбеђивана из буџета, Министарство народне привреде је сматрало да је потребна рационализација радне снаге и значајније коришћење машина. Ово је било нарочито важно након ратне 1885. године.

У раду приређујемо за штампу предмет који се чува у Архиву Србије, у Фонду Министарство народне привреде под сигнатуром АС, МНП, З, 1886, ф. 2, 61/86. У питању је предмет који се састоји од четири документа. Први је писмо које је Начелство Пожаревачког округа 15. марта 1886. године упутило Министарству народне привреде, у коме тражи мишљење о претераним трошковима за плате чиновника и служитеља у Државној ергели. Други документ је настао 24. марта и представља упутство Министарства о рационализацији радне снаге у Ергели. На њега је 31. марта одговорио руководилац Ергеле Коста Петровић, објашњавајући бројност и дужности запослених, као и начин на који су коришћене машине у обради заводске земље. У свом одговору, он наводи да су већ спроведене уштеде и да би њихово још ригорозније извођење довело у питање циљ због кога је Ергела основана.

На крају је списак чиновника и служитеља Ергеле, који је сачуван у препису од 18. априла начињеном у Министарству народне привреде. У приређеним документима нису вршене правописне и интерпункцијске интервенције. У угластим заградама су дати бројеви страница редом како се налазе у предмету.

[1]
 Начелство Окр. Пожареваког
 КБр: 1535
 15 Марта 1886. године
 Пожаревац

Господину Министру финансија

Као што ће се Господин Министар финансије из приложенога % Списка уверити, Управа Државне Ергеле у Љубичеву, поред постојећег персонала, има на расположењу које служитеља, сејиза, кочијаша, рабација, комесара, цајкуција, настојника, чувара болничара око 142 лица, на плату истих тражи се годишње из ове окружне Благајне преко 65.000 динара.

У интересу штедње по Државну Касу, начелство доставља Господину Министру финансија на увиђај, да ако је могуће да се од овог броја речених служитеља сведе што мањи број, ако се овим неће трпити уштрба у вршењу послова при Управи.

Начелство мисли, да би онај број кочијаша могао да врши уједно и дужност и сејиза, а онај број возара, да врши уједно и дужност кочијаша, или да се учини какав други распоред, који ће служити по интересе Државне Касе, тим још и пре што Управа Државне Ергеле, при спроводу овога Списка, писмом својим од 18 прошлог месеца Бр. 317. јавља да ће још служитеља морати примати у службу нарочито сада, при разшиљању пастува по одређеним пастувским штацијама.

Уместо Благајника
 Његов помоћник
 А. Урошевић

Начелник Округа
 П. Јан. Дробњак

Гордана Гарић Петровић

---

[2]

АБр. 1121   Разв.
Министарству Народне Привреде,
Да изволи издати своје мишљење о овом предмету.

22 Март 1886.
Београд

За
Мин. Финанц.
Начелник
Дим. Атанасковић

Збр 356

[3]

Управи државне Ергеле Љубичево

ЗН^о 356
24. Март 1886.
Београд

Г. Министар финансија писмом својим од 22. т. АН^о 1121 доставио ми је, да та управа поред 5 чиновника има 137 лица које служитеља, сејиза, кочијаша, рабација, комесара, настојника итд. и на њихову плаћу троши преко 65 хиљада дин. Годишње, и пита ме за мишљење: би ли се могли употребити кочијаша и возари у исто време за сејизе, или отпуштањем не нужних настојника свести број служитеља на мањи број, а без осетног уштрба у вршењу послова при тој управи?

Кад се упореди ово бројно стање људи са садањим стањем ергелске стоке, види се: да је број служитеља одиста голем преко сваке мере, и по томе може се закључити да управа није водила рачуна о стању државне благајне које налаже штедњу у свима правцима и на шта је при концу прошле године нарочитим актом позвана да чини. То се и отуда може закључити што лични издатци износе највећу част код те Управе, а она се нестара да набави потребне справе и машине, којима би се могла људска радна снага заменити, на коју она велике суме троши. Из извештаја лисног може се видети како се понеки радови необављају и неизвршују

на време зато, што нема довољно радних руку, и ако се осуђеника ставља јој на расположење, онолико, колико тражи, а овамо се нестара, да ту оскудицу радних руку замени машинским радом, колико је могуће.

С тога је Министар народне привреде реши: да се из обзира на стање државне благајне подпуштају сви ненужни служитељи, и пре но што би сам томе пресудио, наређује тој управи, да она поднесе своје објаснење о толиком броју служитеља и да своје разлоге да о најпотребнијем броју служитеља који би се задржати морали. За Мин. н. привр.

[4]

Краљевско-српска
УПРАВА ДРЖ. ЕРГЕЛЕ
Бр 638
31 Марта 1886.
Љубичево

Господину Министру Народне Привреде

У одговору на предпис Господина Министра Народне Привреде од 24. т. м. ЗН° 356 управа ова част има учтиво му поднети следећи извештај.

При самој управи у Љубичеву има сада на храни 209 грла које коња које говеда и то:

2. препинијера _____
7. старих пастува _____ на 9 пастува служитеља 4.
10. млађих пастува од по 4. године _____ - // - 5.
22. ждрепца од 3 и 2 године старости _____ - // - 6.
15. ждребаца од 1 године _____ - // - 3.
27. кобила ождребљених са толико ждребади од којих су 13 женских
а 14 мушких 8.
6. кобила суждробних _____
10. “ јалових _____ 3.
5. ждребица од по 4 године _____
20. ждребица од по 3 године _____ 6.
16. ждребица од по 2 године _____ 2.
12. ждребица једногоди _____ 1.

Гордана Гарић Петровић

---

28 волова _____
 2 краве _____
 1 јуница _____ коју стоку рабације чувају 9.
 2 телета _____

Свега – 47

[5]

За чување и негу горњег броја стоке ван задужених служитеља има 4 виша служитеља тако звана настојника који ред међу служитељима обдржавају и који непосредно бде над уредном негом и храњењем стоке.

Поред овога броја служитеља, који су неопходно потребни у Љубичеву налазе се још и на штацијама 67 служитеља, и 12 чувара за осуђенике, свега дакле служитеља 130.

Осим овога налази се при одељку 12 чувара за осуђенике, 5 сејиза за коње а поред свега овога и при управи и при одељку има нужан број мајстора њихових помоћника, а који број износи 27 лица. Овде се рачунају и штал мајстор и дресар при одељку.

Плате појединих служитеља сведене су тако рећи на најмање и то је од 36 до 40 динара месечно изузимајући кочијаше који имају плату од 45 – 50 динара а који поред кочијашке дужности врше и сејиску. Али плате мајстора и ако су знатно веће, и морају веће бити, јер се по нижу плату ни какав добар мајстор неће да прими службе, плате ових мајстора износе највише до 78 динара месечно. Из партије плате служитеља, плаћа се и штал мајстор са платом годишњом од 1896 динара,

[6]

дресар са платом од 1500 динара и касач при управи са платом од 1515 динара 60 пара, дакле плата само ове тројице а коју им је Господин Министар одредио и повишавао – износи 4.911 динара 60 пара.

Што је број служитеља увећан у ово доба, то је зато што се без њега не може опстати. Пастуви на штацијама потребују веће неге, а и сама цел за коју су они на штације и послани, зактева да на сваког дође по један

сејиз. Па опет је ова управа и ту уштеду правила, и на оне штације где има пастува – осим Топчидерске – одредила два сејиза, а на оне штације, где има по 4 и 5 коња одредила је само 3 момка. Из овога се види да је управа свуда штедила, где се може само и где та штедња не би била од штете по друге државне интересе.

Број служитеља засад је потребан број том стању стоке немогуће свести на мањи, а то поглавито и стога што се 16 ждребаца и 5 кобила које сада наступају пету годину имају учити да кола вуку, а они који нису за кола јахању обучавати.

Пољопривредни радови, који се врше а повлаче за собом кварење и изупотребу

[7]

алата и подвозних средстава. Оправка ових као и направа других нових извршују се поглавито овде у Љубичеву а нешто и у Туприји у радионицама управиним. Да би се све ове оправке могле у своје време извршити и тиме спречити закасњевање пољопривредних радова, нужно је, те се грађа у своје време сече, и спрема а како би је увек било приправности. Сви ови радови захтевају ручну радну снагу, која се ничим другим не да замени, па стога и број мајстора и њихових помоћника не може се смањити, при управи, и при одељку има сада 2 ковача, један мајстор колар, два ковачка помоћника један коларски помоћник један сатлер, један мајстор дунђерин са два помоћника, који обављају и тишлерски посао, јер тишлера мајстора управа не држи.

Набављање машина земљоделских неби ништа променило к смањивању предизложеног броја служитеља, но само би се постигло брже израђивање послова земљораднички, и са мање надничара, које сада при управи замењују осуђеници, али управа ова је и у томе правцу доста досада учинила. Поред довољног броја плугова и дрљача како за ораћу земљу, тако и за ливаде, набавила је

[8]

и две вршеће машине, поред имајуће још једну сејалицу машину; два тријера и две ветрењаче најновијег проналаска – система.

Управа је ова у намери, да прошле 1885 године набави и машине за кошење превртање и купљење сена; али по убеђењу подписаног нужно је,

Гордана Гарић Петровић

да се предходно земљишта управина која се засејавају стрмнином, као и њене ливаде очисте и истребе од сваког корова и замашних изданака; као што су на прилику паламида, слачица и изданци произилазећи из корења разних дрва, што су по истим земљиштима постојала, а при крчењу истих нису се могла из земље удаљити; и стога је обе прошле 1884 и 1885 године управа ова настала, те је поугарила сва своја земљишта која се стрмином и кукурузом засејавају, осим знатног дела Добричевског земљишта, које се није могло поугарити прошле јесени, због што је знатни део теглеће стоке одељкове узет за потребу војину; а тако исто и прошле и предпрошле године крчене су и ливаде. Но ни једног ни другог рода земљишта није још довољно спремљено и разрађено,

[9]

да се преднаведене машине с ползом могу употребити, тек ове текуће године управа држи, да ће се с коришћу моћи да употреби и машина за кошење стрмина, ако само буде подесна година за успевање усева стрмних, па не буде коров на предименовани отео така, као што је прошле две године случај био, а и машина за кошење превртање и купљење сена; и подписани је већ учинио корак за набавку по једној од истих машина из фабрике Крајтона и шутнефварта у Бечу;

Управник
Државне ергеле,
Коста Петровић

[10]

Управи Држ. Ергеле
ЗБр. 506
18. Априла 1886.
Београд

Под % списак особља те Управе, који је изостао при пошаљињању акта ЗБр. 420, шиље се сада Управи тој за њену архиву.

За
Мин. Н. Привр.
Начелник

За Одељење ово да се задржи верна копија списка овога
Начелник

[11]

Служитељи, сејизи и др. Слично особље при Упр. Држ. Ергеле

ЗН^о 506

[12]

Списак
Чиновника и служитеља Управе државне Ергеле

Тек. број	Звање	Име и презиме	Месеч. плаћа		Примедба
			Дин.	пар.	
1.	Управник	Коста Петровић	421	-	
2.	Помоћник	Коста Ђорђевић	231	55	Сада у Београду
3.	Рачуновођа	Радомир С. Бајић	126	30	
4.	Марв. Лекар	Сима Јовановић	126	30	
5.	Писар	Мирко Миљковић	84	20	Сада у Добричеву
6.	Практикант	Сретен Јевтић	75	-	
7.	Штал Мајстор	Стојић Кара Петровић	158	-	
8.	Ковач	Алекса Стефановић	126	30	
9.	Колар	Филип Петровић	78	-	
10.	Буљубаша	Милета Јовановић	78	-	
11.	Баштован	Јован Граф	78	-	
12.	Дунђерин	Стеван Пауновић	70	-	
13.	Економ	Јоца Томић	65	-	
14.	Амбарџија	Лука Вукотић	65	-	
15.	Цајскаусџија	Милан Васић	60	-	
16.	Комесар	Недељко Мошић	60	-	
17.	Помоћ. баштована	Тодор Димовић	60	-	

Гордана Гарић Петровић

18.	Наст. сељака	Стака Китановић	60		
19.	Настојник	Илија Мировић	72		
20.	“	Јован Петровић	70	-	
21.	“	Милан Илијић	60		
22.	“	Иван Мартиновић	56		
23.	Налбанта	Јован Ниновић	50		
24.	Помоћн. Колара	Густав Шалер	45		
25.	Чувар табане	Станоје Ивановић	50		
26.	Чувар мутвака	Младен Костић	36		
27.	Дунђерин	Сава Гавриловић	42		
28.	“	Димитр. Црносељанек	42		
29.	Кочијаш	Тадија Секулић	54		

[13]

Тек. број	Звање	Име и презиме	Месеч. плаћа		Примедба
			Дин.	пар.	
30.	Кочијаш	Мијаило Милутинов	50	-	
31.	“	Јевта Винчић	50	-	
32.	“	Марко Јоксић	50	-	
33.	“	Стојан Пантелић	45	-	
34.	“	Димитр. Николић	40	-	
35.	Болничар	Јован Стефановић	45	-	
36.	Сејиз	Радован Петровић	40	-	
37.	“	Миленко Павловић	40	-	
38.	“	Димитрије Нешић I	40	-	
39.	“	Живојин Илић	40	-	
40.	“	Димитрије Костић	40	-	
41.	“	Евгеније Стојићевић	40	-	
42.	“	Танасије Стојићевић	42	-	
43.	“	Димитрије Јаковљевић	40	-	
44.	“	Зарија Анђелковић	40	-	
45.	“	Петар Тодоровић	40	-	
46.	“	Аксентије Павловић	40	-	
47.	“	Спасоје Ранковић	36	-	
48.	“	Милија Стојановић	36	-	

Проблем издатака управе државне ергеле у Љубичеву за чиновнике и служитеље

49.	“	Стојан Ристић	36	-	
50.	“	Тодор Милосављевић	36	-	
51.	“	Љубомир Богдановић	36	-	
52.	“	Живота Цвејић	36	-	
53.	“	Живан Бранковић	36	-	
54.	“	Стојан Обрадовић	36	-	
55.	“	Таса Јовић	24	-	
56.	“	Павле Пауновић	24	-	
57.	“	Танасије Првуловић	36	-	
58.	“	Милосав Анчић	36	-	
59.	“	Димитр. С. Нешић II	36	-	
60.	“	Павле Јанковић	36	-	
61.	“	Петар Првуловић	24	-	

[14]

Тек. број	Звање	Име и презиме	Месеч. плаћа		Примедба
			Дин.	пар.	
62.	Сејиз	Димитрије Јанковић	36	-	
63.	“	Мијаило Димовић	30	-	
64.	“	Лазар Шашић	36	-	
65.	“	Марин Марларент	36	-	
66.	“	Петар Јовановић	36	-	
67.	“	Радојко Стевић	36	-	
68.	“	Риста Недељковић	36	-	
69.	“	Димитр. Парезановић	40	-	
70.	“	Ђорђе Ивановић	36	-	
71.	“	Живота Јовановић	36	-	
72.	“	Рака Мирковић	36	-	
73.	“	Јеврем Друловић	36	-	
74.	“	Ристо Ристић	40	-	
75.	“	Сима Друловић	36	-	
76.	“	Иван Васић	30	-	
77.	“	Јован Данић	36	-	
78.	“	Младен Анастасијевић	36	-	
79.	“	Милија Милисављевић	36	-	

Гордана Гарић Петровић

80.	“	Мијаило Обрадовић	36	-	
81.	“	Сава Јовановић	36	-	
82.	Чувари	Миле Савић	50	-	
83.	“	Благоје Ђошић	48	-	
84.	“	Јанаћко Наумовић	45	-	
85.	“	Игњат Мићић	42	-	
86.	“	Симо Радомировић	42	-	
87.	“	Коста Марковић	42	-	
88.	“	Јован Првуловић	42	-	
89.	“	Велимир Николић	40	-	
90.	“	Живојин Митровић	40	-	
91.	“	Миленко Јокановић	40	-	
92.	“	Милан Карапетровић	40	-	

[15]

Тек. број	Звање	Име и презиме	Месеч. плаћа		Примедба
			Дин.	пар.	
93.	Чувари	Величко Стојановић	40	-	
94.	“	Ђорђе Маричић	40	-	
95.	Рабадија	Светозар Ђорић	36	-	
96.	Рабадија	Михаило Динић	36	-	
97.	“	Милан Стојановић	36	-	
98.	“	Миљко Стевић	36	-	
99.	“	Михаило Цветковић	36	-	
100.	“	Живота Николић	36	-	
101.	“	Ђорђе Спасић	36	-	
102.	“	Мика Обрадовић	36	-	
103.	“	Никола Илић	36	-	
104.	Чувар Клепечке		24	-	
105.		У Одељку			
106.	Економ	Вељко Јовановић	80	-	
107.	Ковач	Тома Бели	70	-	
108.	Каплан	Мијаило Зелић	60	-	
109.	“	Мијаило Тодоровић	60	-	
110.	Настојник	Петар Путник	50	-	

Проблем издатака управе државне ергеле у Љубичеву за чиновнике и служитеље

111.	Комесар	Милоје Милутиновић	50	-	
112.	баштован	Петар Стаменковић	50	-	
113.	рабацибаша	Сава Петканић	50	-	
114.	буљубаша	Нестор Богдановић	50	-	
115.	чувар	Тома Мирчић	45	-	
116.	“	Никодије Арсић	45	-	
117.	“	Васа Павићевић	45	-	
118.	“	Савко Мирчић	42	-	
119.	“	Димитрије Станковић	42	-	
120.	“	Мица Димић	42	-	
121.	“	Вукан Петровић	42	-	
122.	“	Мирко Ивановић	42	-	
123.	“	Бошко Марковић	42	-	

[16]

Тек. број	Звање	Име и презиме	Месеч. плаћа		Примедба
			Дин.	пар.	
124.	Чувар	Јеремија Микић	42	-	
125.	“	Милун Милосављевић	40	-	
126.	“	Петар Николић	36	-	
127.	“	Риста Андрејић	40	-	
128.	“	Милош Митровић	40	-	
129.	Чувар сењака	Младен Ђорђевић	36	-	
130.	Кочијаш	Јоца Стефановић	50	-	
131.	Сеиз	Петар Костић	40	-	
132.	“	Ђорђе Ковачевић	40	-	
133.	“	Миленко Мишић	45	-	
134.	“	Петар Ценић	40	-	
135.	“	Бождар Сибиновић	40	-	
136.	“	Миленко Ружић	40	-	
137.	“	Лазар Савић	36	-	
138.	“	Живко Нешић	36	-	
139.	“	Сава Милојковић	36	-	
140.	“	Лазар Матић	36	-	
141.	“	Мијаило Стојановић	36	-	

Гордана Гарић Петровић

142.	“	Петар Шарић	36	-	
143.	Рабац.	Добросав Петровић	36	-	
144.	“	Петар Димић	36	-	
145.	“	Лазар Перић	36	-	
146.	“	Милован Јовановић	36	-	
147.	Сеиз	Милан Мућавац	36	-	
148.	“	Милан Мијатовић	40	-	
			7.412	65	

KN°317

18. фебруара 1886. год
 Рачуновођа
 Рад. С. Бајић с.р

Управник држ.
 ергеле
 Коста Петровић с.р

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST OF REFERENCES

Литература – Secondary Works

- Антонијевић Д., *Алексиначко поморавље*, Српски етнографски зборник, књ. 83, Живот и обичаји народни, књ. 35, Београд 1971, 1–270. [Antoniјевић D., *Aleksinačko pomoravlje*, Srpski etnografski zbornik, књ. 83, Život i običaji narodni, књ. 35, Beograd 1971, 1–270]
- Вукосављевић С., *Историја сељачког друштва*, књ. 3, *Социологија сељачких радова*, прир. Р. Лукић, Београд 1983. [Vukosavljević S., *Istorija seljačkog društva*, књ. 3, *Sociologija seljačkih radova*, прир. R. Lukić, Beograd 1983]
- Гарић Петровић Г., *Дужности особља Управе државног сточарског завода у Добричеву*, Мешовита грађа 38 (2017) 111–127. [Garić Petrović G., *Dužnosti osoblja Uprave državnog stočarskog zavoda u Dobričevu*, Mešovita građa – Miscellanea 38 (2017) 111–127]
- Гарић Петровић Г., *Земљорадња у Србији (1878–1912)*, Београд 2017. [Garić Petrović G., *Zemljoradnja u Srbiji (1878–1912)*, Beograd 2017]
- Гарић Петровић Г., *Унапређење сточарства у Краљевини Србији: селекција, увођење нових сојева и укрштање*, Историјски часопис 66 (2017) 367–400. [Garić Petrović G., *Unapređenje stočarstva u Kraljevini Srbiji: selekcija, uvođenje novih sojeva i ukrštanja*, Istorijски časopis 66 (2017) 367–400]
- Ердџановић Ј., *Доње Драгачево*, Српски етнографски зборник, књ. 4, Насеља и порекло становништва, књ. 1, Београд 1902, 1–224. [Erdeljanović J., *Donje Dragачeво*, Srpski etnografski zbornik, књ. 4, Naselja i poreklo stanovništva, књ. 1, Beograd 1902, 1–224]
- Илић Р., *Ибар*, Српски етнографски зборник, књ. 6, Насеља и порекло становништва, књ. 3, Београд 1905, 523–692. [Ilić R., *Ibar*, Srpski etnografski zbornik, књ. 6, Naselja i poreklo stanovništva, књ. 3, Beograd 1905, 523–692]
- Јовановић Л., *Пољска привреда у Србији*, Београд 1900. [Jovanović L., *Poljska privreda u Srbiji*, Beograd 1900]
- Карић В., *Србија: опис земље, народа и државе*, Београд 1884. [Karić V., *Srbija: opis zemlje, naroda i države*, Beograd 1884]
- Костић М., *Белопаланачка котлина*, Београд 1970. [Kostić M., *Belopalanačka kotlina*, Beograd 1970]
- Лутовац М., *Неготинска Крајина и Кључ*, Зборник радова Географског института „Јован Цвијић“ САНУ 15 (1959) 1–88. [Lutovac M., *Negotinska Krajina i Ključ*, Zbornik radova Geografskog instituta „Jovan Cvijić“ SANU 15 (1959) 1–88]
- Мијатовић С., *Белица*, Српски етнографски зборник, књ. 56, Насеља и порекло становништва, књ. 30, Београд 1941, 1–214. [Mijatović S., *Belica*, Srpski etnografski zbornik, књ. 56, Naselja i poreklo stanovništva, књ. 30, Beograd 1941, 1–214]
- Мијатовић С., *Ресава*, Српски етнографски зборник, књ. 46, Насеља и порекло становништва, књ. 26, Београд 1930, 97–740. [Mijatović S., *Resava*, Srpski etnografski zbornik, књ. 46, Naselja i poreklo stanovništva, књ. 26, Beograd 1930, 97–740]
- Мијатовић С., Бушетић Т., *Технички радови Срба сељака у Левчу и Темнићу*, Српски етнографски зборник, књ. 32, Живот и обичаји народни, књ. 14, Београд 1925. [Mijatović S., *Tehnički radovi Srba seljaka u Levču i Temniću*, Srpski etnografski zbornik, књ. 32, Život i običaji narodni, књ. 14, Beograd 1925]

Гордана Гарић Петровић

- Мијатовић С., *Темнић*, Српски етнографски зборник, књ. 6, Населја и порекло становништва књ. 3, Београд 1905, 245–406. [Mijatović S., *Temnić*, Srpski etnografski zbornik, knj. 6, Naselja i poreklo stanovništva, knj. 3, Beograd 1905, 245–406]
- Миладиновић М., *Пољаревачка Морава*, Српски етнографски зборник, књ. 43, Населја и порекло становништва, књ. 25, Београд 1928, 1–190. [Miladinović M., *Požarevačka Morava*, Srpski etnografski zbornik, knj. 43, Naselja i poreklo stanovništva, knj. 25, Beograd 1928, 1–190]
- Мићић Љ., *Златибор*, Српски етнографски зборник књ. 34, Живот и обичаји народни, књ. 19, Земун 1925, 398–479. [Mičić Lj., *Zlatibor*, Srpski etnografski zbornik, knj. 34, Život i običaji narodni, knj. 19, Zemun 1925, 398–479]
- Павловић Љ., *Антропогеографија Ваљевске Тамнаве*, Српски етнографски зборник, књ. 18, Населја и порекло становништва, књ. 8, Београд 1912, 382–677. [Pavlović Lj., *Antropogeografija Valjevske Tamnave*, Srpski etnografski zbornik, knj. 18, Naselja i poreklo stanovništva, knj. 8, Beograd 1912, 382–677]
- Павловић Љ., *Соколска нахија*, Српски етнографски зборник, књ. 46, Населја и порекло становништва, књ. 26, Београд 1930, 307–506. [Pavlović Lj., *Sokolska nahija*, Srpski etnografski zbornik, knj. 46, Naselja i poreklo stanovništva, knj. 26, Beograd 1930, 307–506]
- Павловић Љ., *Ужичка Црна Гора*, Српски етнографски зборник, књ. 34, Населја и порекло становништва, књ. 19, Земун 1925, 1–180. [Павловић Љ., *Užička Crna Gora*, Srpski etnografski zbornik, knj. 34, Naselja i poreklo stanovništva, knj. 19, Beograd 1925, 1–180]
- Павловић Р., *Подибар и Гокчаница*, Српски етнографски зборник, књ. 56, Населја и порекло становништва, књ. 30, Београд 1948, 217–442. [Srpski etnografski zbornik, knj. 56, Naselja i poreklo stanovništva, knj. 30, Beograd 1948, 217–442]
- Радивојевић Т., *Лепеница*, Српски етнографски зборник, књ. 15, Населја и порекло становништва, књ. 7, Београд 1911, 1–384. [Radivojević T., *Lepenica*, Srpski etnografski zbornik, knj. 15, Naselja i poreklo stanovništva, knj. 7, Beograd 1911, 1–384]
- Срдановић-Бараћ О., *Српска аграрна револуција и пољопривреда од Кочине Крајине до краја прве владавине кнеза Милоша: (1788–1839)*, Београд 1980. [Srdanović-Barač O., *Srpska agrarna revolucija i poljoprivreda od Kočine Krajine do kraja prve vladavine kneza Miloša (1788–1839)*, Beograd 1980]

Gordana Garić Petrović

**THE PROBLEM OF EXPENSES OF THE ADMINISTRATION OF
THE STATE STUD FARM IN LJUBIČEVO FOR CLERKS AND
ATTENDANTS**

Summary

Although natural resources in a significant part of Serbia were favourable for the advancement of horse breeding, this practice was poorly developed. In addition to their other activities, peasants engaged in horse breeding with insufficient knowledge and capital. The areas known for good horses and their numbers were Podrinje, Podunavlje, Požarevac and Timok – Kolubara, Jasenica, Lepenica, and the environs of Zaječar. The Serbian horse breed was created by breeding domestic heads with Oriental breeds. It featured a beautiful and regular anatomy, great endurance and liveliness and the durability of features. Its downsides were the fact that it developed slowly and was not large enough.

To develop domestic horse breeding, the Serbian Government established the State Stud Farm, with the task to produce a better breed of studs in order to improve the domestic horse breeds. The Stud Farm was established in Dobričevo near Čuprija in 1852, wherefrom it was transferred to Ljubičevo near Požarevac in 1860. A special department was established in Dobričevo in 1875. Upon establishment, the Stud Farm was administered by the Ministry of Interior. In 1859, it came under the remit of the Ministry of Finance, and in 1872 of the Ministry of the Military.

After the Stud Farm was established, the population was granted the right to use the Farm's horses for breeding, upon paying a fee. In the second half of the 19th century, the domestic horse breed improved significantly owing to stud stations. Breeding stallions were sent there each year from the State Stud Farm in Ljubičevo. Such stations existed in each district, and in 1887 there were 22 of them. Total 111 studs were allocated to them at the time.

The State Stud Farm earned revenue from stud taxes, garden, food and crops, livestock and stock breeding, rent, bull taxes, breeding taxes and the workshop. These direct revenues moved between 31,000 and 45,000 dinars. Apart from them, the Stud Farm had indirect revenues from the produced food and fodder. Expenditure related to the maintenance of stallion stations, salaries for staff and attendants, procurement of animals and current maintenance. In

Гордана Гарић Петровић

1886, total 7,412.65 dinars per month were allocated for staff salaries. This cost equalled 85,711.80 dinars annually. These funds were significant and as they were provided from the budget, the Ministry of National Economy believed it was necessary to rationalise the workforce and use machinery to a higher extent. This was particularly important after the war year of 1885.

Responding to the Ministry's requests, the administrator of the Stud Farm Kosta Petrović stated that savings had already been made and that their even more rigorous enforcement could bring into question the very objective of founding the Stud Farm. The document prepared for print on this occasion also contains a list of clerks and attendants at the Stud Farm, with the names and monthly amounts of salaries for 147 of them. Almost a half of employees (seizi, rabaji and wards) earned between 24 and 40 dinars per month.

Keywords: Stud Farm, Ljubičevo, horses, Serbia.

Чланак примљен: 29. 03. 2019.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 16. 10. 2019.